

Entre el final del segle XVIII i el començament del XIX es va acabar l'edat moderna, o antic règim, i va començar l'edat contemporània. Per tant, durant el període que estudiem es va produir un dels grans canvis de la història mundial. L'any 1800, la major part del Bages i Catalunya vivia en un règim feudal –sobretot al camp– mentre algunes ciutats com Manresa s'havien beneficiat del creixement econòmic provocat pels grans descobriments geogràfics de l'edat moderna. Les noves rutes comercials cap a Amèrica, Àfrica i l'Àsia van multiplicar el comerç mundial, i algunes zones com el Bages es van especialitzar en productes per a l'exportació. D'aquesta manera, els artesans de la ciutat, els burgesos i alguns pagesos es van enriquir durant el segle XVIII i, en començar el XIX, van contribuir a canviar el sistema de govern i el tipus de societat cap al liberalisme. El 1833, amb la mort del rei Ferran VII, Espanya començava un període liberal que dura fins avui.

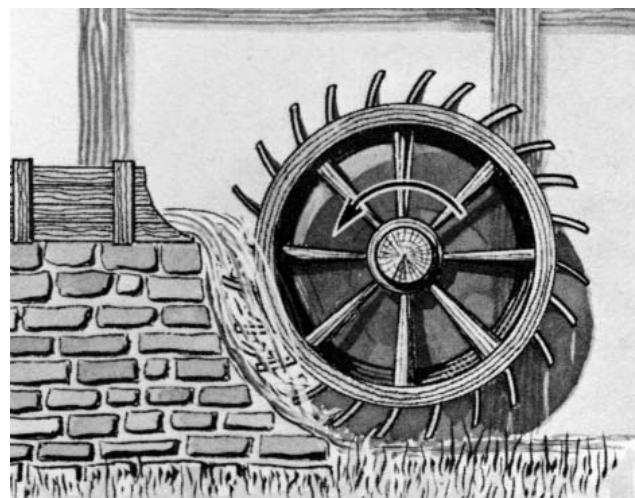
El territori

El Bages té dues característiques importants: està travessat pel Llobregat i els seus afluents i és un nus de comunicacions entre el Pirineu i Barcelona i entre les grans planes cerealistes de Lleida o la Segarra i la part oriental de Catalunya. Per això, Manresa s'havia convertit en el centre de proveïment d'una àmplia zona del centre i del nord del país.

En començar el segle XIX, les vies de comunicació del Bages eren els camins, per la majoria només hi podien passar persones i animals de càrrega, i alguns eren carreteres o camins per a carros. Els més importants eren els camins rals (o "reials") i tots passaven per Manresa, des d'on partien cap a Terrassa i Barcelona pel Pont de Vilomara, Sant Vicenç de Castellet i Castellsbell i el Vilar; a Igualada per Sant Salvador de Guardiola i Can Maçana; a Calaf i Lleida per Rajadell, Aguilars de Segarra i Castellar; a Solsona per Callús, Súria i Cardona; a Berga per Sallent i Balsareny; i a Vic per Sant Fruitós de Bages, Artés, Calders i Moià.

Durant el segle XVIII la població va créixer força. Al Bages, la pagesia era majoritària, excepte a Manresa, on la gent treballava en obradors artesans. Una part de la nova població del camp es va ocupar en el conreu de la vinya.

El poblament del Bages presentava un fort contrast entre Manresa i la resta dels pobles. La capital era una ciutat artesana i comercial d'uns 8.000 habitants amb un extens regadiu. Els pobles i viles més importants eren Moià, Cardona, Súria, Monistrol de Montserrat i Sallent.

Roda hidràulica vertical com les que feien funcionar les primeres fàbriques de filatura al Bages. (Font: arxiu Zenobita edicions)

La resta, o eren petits o bé no s'havien format. Estaven situats en llocs elevats fàcils de defensar o a tocar dels rius. Eren pobles de carrers estrets i amb revolts pensats per transitar-hi a peu o amb animals de bast.

El Bages era un paisatge agrícola, els pobles tenien una horta al costat dels cursos d'aigua –excepte Manresa, que regava la major part del seu terme amb l'aigua de la Sèquia– i camps de secà amb cereals i fruiters. Les pitjors terres les ocupava la vinya, plantada en terrasses construïdes a la falda de les muntanyes. Els terrenys on no es podia plantar eren erms per a pastures i boscos de roure i alzina.

L'economia

Al llarg del segle XVIII, Catalunya va poder exportar a les colònies americanes d'Espanya. El Bages es va especialitzar en la producció de teixits de seda i aiguardent. A Manresa els velers teixien petites peces de seda: mocadors, vels (per a les mortalles), cintes... Eren de menys qualitat que els de Barcelona i més barats, i per això es venien molt a Amèrica i a la resta d'Espanya. Arreu de la comarca es produïa vi per vendre al nord del país i aiguardents per exportar a Amèrica.

L'existència d'artesans tèxtils i l'aigua de la Sèquia van facilitar la instal·lació a Manresa de les primeres fàbriques de filar cotó amb energia hidràulica de Catalunya, és a dir, van permetre l'arribada de la Revolució Industrial. El 1808 ja estaven ocupats tots els salts d'aigua del torrent de Sant Ignasi, i el 1820 ja s'aprofitaven els millors salts del Cardener a Manresa i del Llobregat a Sallent.

Aquesta prosperitat del segle XVIII es va acabar al final de la centúria amb una greu crisi provocada per dos factors: un seguit de males collites i el trencament del comerç amb les colònies.

Les collites van disminuir a causa d'una de les sequeres cícliques que pateix el país i que va empobrir la pagesia bagenca. El col·lapse del comerç colonial el va provocar la política exterior del govern, que es va aliar amb Anglaterra contra França i després a l'inrevés. El resultat fou que durant dotze anys la flota espanyola no va viatjar a Amèrica perquè els enemics li barraven el pas. Aquesta paràlisi comercial va arruïnar els artesans.

De 1808 a 1814 la guerra napoleònica va empitjorar la situació. La població va pagar la guerra amb els "imposos immediats" que cobraven els exèrcits –s'enduïen el bestiar, la fruita o els cereals– i amb les contribucions extraordinàries. També es van destruir infraestructures i cases, com va passar amb la crema de Manresa del 30 de març de 1811, que va afectar més d'una quarta part dels seus edificis.

Després, els enfrontaments interns a Espanya van facilitar la independència de la majoria de les colònies americanes i l'Estat espanyol es va acabar d'arruïnar.

La societat i la política

Durant aquesta època de canvis hi va haver un seguit de conflictes entre els partidaris de mantenir l'antic règim, els absolutistes o reialistes, i els d'implantar una nova societat burgesa i capitalista, els liberals. La primera revolució fou la francesa i, amb Napoleó, es va transmetre el liberalisme arreu d'Europa per força.

El període 1800-1833 es divideix en cinc etapes segons el tipus de govern i la seva ideologia política:

1. 1800-1808: la fi de l'antic règim sota el regnat de Carles IV, amb governs que seguien el despotisme il·lustrat, un tipus de política absolutista típica del segle XVIII que buscava el creixement econòmic i la millora de les condicions de vida de la població.
2. 1808-1814: la guerra del Francès. Les tropes de l'emperador Napoleó van envair Espanya amb l'excusa d'atacar Portugal. Manresa va iniciar la revolta contra l'invasor a Catalunya amb la crema del paper segellat el 2 de juny de 1808. Els francesos van enviar tropes, els sometents del centre de Catalunya les van aturar al coll del Bruc en

Cartell publicat per la Real Congregación de la Buena Muerte el 1832 per recordar l'execució de 24 manresans durant el Trienni Liberal en l'episodi dels Tres Roures. (Font: Arxiu Comarcal del Bages)

dues batalles, els dies 6 i 14 de juny. Cap al 1810 els francesos dominaven la situació però no van ocupar el Bages permanentment. Hi van passar en diverses ocasions amb operacions de càstig contra els revoltats, com l'incendi de Manresa de 1811 o la destrucció del monestir de Montserrat el 1812.

3. 1814-1820: primera etapa absolutista del regnat de Ferran VII. Quan el rei tornà a Espanya després d'estar retingut per Napoleó a França, no va respectar la constitució de Cadis de 1812 perquè la trobava massa liberal, i novament va imposar l'absolutisme.
4. 1820-1823: el Trienni Liberal. El 1820 el coronel Rafael del Riego es va rebel·lar contra els absolutistes i el rei va signar la constitució. El liberalisme només va durar tres anys perquè un exèrcit francès absolutista, els Cent Mil Fills de Sant Lluís, va entrar a Espanya el 1823. Al Bages es van veure clarament les diferències entre la capital liberal i els pobles, més absolutistes. Hi va haver una revolta reialista, amb atacs contra Manresa, i el 1822 el governador de la ciutat va fer executar 24 persones, la majoria religiosos i algun liberal moderat, al paratge dels Tres Roures.
5. 1823-1833: segona etapa absolutista de Ferran VII. Comença amb una dura repressió contra els liberals, però el mateix rei acaba pactant amb els més moderats poc abans de morir, el 1833, quan els deixa en el poder a canvi de protecció per a la seva filla de 3 anys, que seria la futura reina Isabel II.

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

3.1.1. El territori

Al principi del segle XIX Espanya estava governada pels il·lustrats, uns polítics que volien millorar l'economia del país i necessitaven estadístiques fiables. La màxima autoritat de Catalunya, l'intendent Vicente de Frigola, va encarregar estadístiques econòmiques i de població del Principat i les va publicar el 1824.

Per entendre aquestes dades hem de tenir en compte:

- Que els pobles d'aquell moment no coincideixen amb els municipis actuals.
- Que només comptaven els veïns, és a dir, els caps de casa, i no les ànimes o persones.

TREBALL A FER

EXERCICI 1

A Omple aquest mapa actual dels pobles de la comarca amb els colors que s'indiquen a la llegenda, tenint en compte el nombre d'habitants que figura en el quadre de les pàgines 4 i 5.

B En la relació de pobles que trobaràs en el quadre de les pàgines 4 i 5 n'hi falten tres que pertanyen actualment a la comarca del Bages. Quins són?

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

3.1.1. El territori

- C** A partir de la llista reproduïda a continuació:
- Escriu el nom actual dels pobles i ciutats
 - Suma el nombre de veïns i la població estimada

de cada municipi. Per fer-ho, cal multiplicar el nombre de veïns per la constant 4,5, que es creu que és la mitjana de persones que vivien a cada casa.

Quadre 1

POBLES	NOM ACTUAL	NOMBRE VEÏNS	NOMBRE HABITANTS	TOTA HABITA
Manresa		14.538		
Viladordis		4		
Vallformosa		3		
Aguilar		48		
Castellar y Quadras		54		
Artés		206		
Balcereny		170		
Castellfullit del Boix		18		
Gravaloza		20		
Mayans		19		
San Vicents de Castellvell y Santa Maria del Vilar		25		
Castellgalí y Quadra de Sirerenchs		30		
Castellnou de Bages		16		
Calders		69		
Vila de Caballs		12		
Cellent		265		
Cornet		14		
Serrahima		2		
Estany		94		
Gayá		64		
Monistrol de Montserrat		157		
Moyá		392		
Ferrerons		13		
Rodós		13		
Mura		50		
Santa Maria de Navarces		98		
San Sadurní de Callús		13		
Castell-Adral y Valldeperas		86		
San Cugat del Racó		18		
Rajadell		93		
Monistrol de Rajadell		6		
Rocafort		17		
Santa Cecilia de Monserrate y Marganell		8		
Santa Maria de Oló		87		
San Feliu de Terrasola		10		
San Juan de Oló		17		
San Feliu de Monistrol de Calders		68		
San Juan de Aviñó				
Santa Maria de Orta				
Santa Eugenia de Ralát				
San Fructuos de Bages		76		
San Iscle y Santa Victoria		4		
Olsinellas		3		
Vall dels Horts		5		
San Marti de Torruella		11		
Juncadella		8		
Vila Torrada		5		
San Mateo de Bages		15		
Sanpedor		377		
San Salvador de Guardiola		20		
San Sadurní de Salellas		8		
San Feliu Saserra		78		
San Vicents de Castellét		11		
Vallonesta		6		
Talamanca		33		

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

L NTS	AGRICULTURA, SUS PRODUCTOS	INDUSTRIA, SUS PRINCIPALES RAMOS
	Trigo, legumbres, cáñamo, vino y aceite	Manufacturas de seda, hilados de algodón a la inglesa, cintas de seda y de algodón, fábricas de paños finos al estilo de sedan, pólvora, papel y aguardiente
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres y vino	Aguardiente
	Trigo, legumbres y vino	Estameñas o fargas de lana
	Trigo, legumbres y vino	Hilados de algodón
	Trigo, legumbres y vino	Aguardiente
	Trigo y legumbres	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres, vino y aceite	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres y vino	Aguardiente
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, vino y aceite	
	Trigo, legumbres y vino	Hilados y tejidos de algodón y una fábrica de paños al estilo de sedan y aguardiente
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo y legumbres	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Paños ordinarios y bayetas
	Trigo y legumbres	Estameñas o sargas de lana, hilados de algodón
	Trigo y legumbres	
	Trigo y legumbres	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Hilados de algodón, estameñas y fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo y legumbres	
	Trigo y legumbres	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo y legumbres	
	Trigo y legumbres	
	Trigo y legumbres	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, y vino	Hilados y tejidos algodón y fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo y legumbres	Pelaireria
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente
	Trigo, legumbres, aceite y vino	
	Trigo, legumbres, aceite y vino	Fábricas de aguardiente

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

3.1.1. El territori

EXERCICI 2

A Calcula el creixement natural de Manresa a partir de les dades del quadre 3 i també la taxa de mortalitat i la de natalitat de Manresa l'any 1831 (el total d'habitants el pots veure reflectit en el quadre 2).

Quadre 2. Evolució de la població de Manresa entre 1803 i 1839

ANY	HABITANTS
1803	8.494
1819	6.152
1820	8.100
1826	12.921
1829	10.912
1831	12.230

Quadre 3. Moviment natural de la població de Manresa entre 1831 i 1833

ANYS	NAIXEMENTS	DEFUNCIONS	CREIXEMENT NATURAL
1831	658	419	
1832	606	400	
1833	617	363	

Font: Oliveras, J. *Desenvolupament industrial i evolució urbana a Manresa*.

B L'evolució de la població de qualsevol ciutat va lligada als canvis que es produeixen en la societat tant a nivell social com polític o econòmic. A partir de les dades dels quadres i del text que introdueix el tema, intenta explicar perquè creus que hi ha un descens de la població entre 1803 i 1819. Quines raons econòmiques expliquen l'augment del nombre d'habitants a partir de 1820?

3.1.2. L'economia

EXERCICI 3

A Segons el quadre 1 (pàgs. 4 i 5), quins eren els principals productes que es conreaven al Bages en el segle XIX? Es poden relacionar amb algun tipus de dieta molt coneguda en l'actualitat?

B Classifica les indústries del quadre 1 segons el ram al qual pertanyen.

- ram tèxtil
- ram alimentari
- ram del metall
- ram edició

C Observa el quadre 4 i busca al diccionari les paraules que defineixen els diferents oficis. Classifica les activitats segons el sector del qual formen part

- alimentació
- tèxtil, pell, vestit i derivats
- metall
- fusta
- fang i construcció
- paper i edició
- altres (artistes, vidre...)

Quadre 4. L'artesanat a Manresa l'any 1931

NOMBRE D'ARTESANS SEGONS L'ACTIVITAT			
Argenter	4	Boter	1
Llauner	4	Fuster	25
Llautoner	2	Cadiraire	5
Calderer	3	Torner	3
Serraller (manyà)	16	Paleta	9
Armer	1	Rajoler	2
Sastre	8	Baster	2
Sabater	10	Pintor	1
Blanquer	2	Clavetaire	5
Pelleter	1	Rellotger	2
Espardenyer	24	Vidrier	3
Barreter	1	Ganiveter	1
Paperer	5	Rosarier	1
Terrisser	4	Escultor	1
Impressor	2	Fabricant de calç	1
Saboner	2	Fabricant d'aiguardent	4

Font: Oliveras, J. *Desenvolupament industrial i evolució urbana a Manresa*.

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

3.1.3. La societat i la política

Durant la guerra del Francès la major part de la comarca del Bages no va estar ocupada permanentment per l'exèrcit napoleònic i es va convertir en un

focus de rebel·lió. Els fets més importants de la guerra al Bages i a Manresa s'exposen en el quadre 5.

EXERCICI 4

A Escriu a la casella de valoració del quadre si els fets exposats van ser una revolta antifrancesa (RA), una revolta popular (RP), una batalla o un acte de repressió (BR).

B Si observes atentament la cronologia dels fets, veuràs que el Bages va passar per dues etapes

en la guerra del Francès, una de revolta i una altra de repressió i destrucció. Quines són les dates que marquen el límit de cada etapa? Quina etapa va durar més? Quines conseqüències devien tenir aquests fets per a la població de la comarca?

Quadre 5. Evolució de la guerra del Francès

DATA	EXPOSICIÓ DELS FETS	VALORACIÓ
02/06/1808	Un grup de revoltats crema el paper segellat per les autoritats franceses que acaba d'arribar a la plaça Major de Manresa	
06/06/1808	Primera batalla del Bruc entre el sometent de tota la Catalunya Central i un exèrcit francès de 4.000 homes, que tenia l'ordre d'atacar Manresa. Victòria dels catalans i retirada dels napoleònics.	
14/06/1808	Segona batalla del Bruc entre un exèrcit imperial de 5.000 homes més experimentats i amb més material i 2.000 sometents ajudats per 500 soldats professionals i algunes peces d'artilleria de l'exèrcit espanyol. Segona victòria al coll del Bruc.	
02/07/1808	Assassinat del governador militar de Manresa, acusat de col·laborar amb l'enemic, i tres presoners afrancesats.	
10/07/1808	Avalot popular amb el resultat d'un mort i dos ferits. Fugida de les famílies més riques de Manresa per evitar més assassinats. Inici d'una gran crisi econòmica i de la misèria de la majoria de la població.	
De 16/03 a 04/04/1810	Primera ocupació de Manresa: un exèrcit de gairebé 8.000 soldats s'està 20 dies a la ciutat.	
05/11/1810	Segona ocupació i primera operació de càstig a Manresa: l'exèrcit francès crema una cinquantena de cases, saqueja altres edificis i executa tres persones al balcó de l'Ajuntament.	
30/03/1811	Tercera ocupació: un exèrcit de 8.000 homes saqueja i crema Manresa (almenys 440 edificis dels 1.730 que hi havia aquell any), després d'executar 6 persones. L'exèrcit francès ha de fugir precipitadament perquè és perseguit per les tropes espanyoles i el sometent català fins a les portes de Barcelona.	
27/07/1811	Quarta ocupació: el mateix exèrcit torna a Manresa i executa 4 persones.	
15 al 19/11 1812	Cinquena ocupació: un exèrcit francès procedent de Vic saqueja i cala foc en cases i masies de diferents pobles camí de Manresa (Moià, Calders, Artés i Sant Fruitós de Bages). El general francès Decaen va haver d'aturar un nou incendi de Manresa –es van cremar algunes cases– perquè els seus soldats no havien trobat queviures durant el saqueig. També es van destruir els molins polvorers.	

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

3.1.3. La societat i la política

C A partir de la lectura i observació del quadre 5 de la pàgina anterior i dels altres documents, contesta les preguntes següents:

Els soldats de l'exèrcit napoleònic incendien Manresa, l'any 1811.
(Font: dibuix de Joan Serra Pausas, Arxiu Comarcal del Bages)

Quien nuestros males calma?	Palma
Manresa Ciudad fiel	Laurel
España tu honor blasona	Corona
La Victoria lo pregona	
Del Bruch y con tal empresa	
Mereces feliz Manresa	
Palma, Laurel, Corona.	
No te espanta no el terror	En valor
Embistes contra la Francia	Constancia
MARIA calma su suerte	Fuerte
Sin temor van de la muerte	
Invencibles tus Paisanos	
Y exceden à los Romanos	
En valor, constancia, fuerte.	

Versos patriòtics dedicats als manresans per un català resident a la "Villa de Altafulla Campo de Tarragona" amb motiu de les victòries davant l'exèrcit francès els dies 6 i 14 de juny de 1808. Van sortir publicats al *Diario de Manresa*, del 24 de juny de 1808. (Font: Arxiu Comarcal del Bages, hemeroteca)

a) Busca al diccionari les paraules que no entenguis dels versos. Què simbolitzen la palma, el lloret i la corona? A qui era fidel la ciutat de Manresa?

b) Descriu la imatge: a quin dels fets del quadre 5 es refereix? Quin exèrcit hi apareix? Quin edifici de Manresa es pot identificar?

c) Per què creus que van cremar la ciutat? Quin paper va tenir Manresa en la lluita contra els francesos?

3.1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1800-1833)

3.1.3. La societat i la política

Absolutisme i liberalisme al Bages entre 1814 i 1833

Al llarg del regnat de Ferran VII (de 1814 a 1833) hi va haver un curt període liberal, el trienni que va de 1820 a 1823. A Manresa hi predominava el liberalisme –més propi de burgesos i obrers industrials– mentre que a la resta de la comarca era majoritari l'absolutisme. El 1822 els enfrontaments es

van agreujar i el governador militar de Manresa, el general Roten, va ordenar l'execució d'un grup de ciutadans absolutistes –molts dels quals eren religiosos– i d'alguns liberals moderats. Se'ls van endur de Manresa i van ser afusellats en el paratge dels Tres Roures, prop del camí d'Igualada.

D Llegeix amb atenció el text i omple els buits de la següent taula cronològica:

DATA	DESCRIPCIÓ DELS FETS	TIPUS DE POLÍTICA DOMINANT (ABSOLUTISME O LIBERALISME)
17/11/1822	Trasllat dels 24 cadàvers des del lloc on foren assassinats fins a la Cova de Sant Ignasi de Manresa.	
17/11/1825	Trasllat de les restes mortals a l'església de la Seu de Manresa i funeral oficial.	
11/11/1832	Es crea la "Real Congregación de la Buena Muerte" per venerar la memòria dels executats.	

“Relación individual de los nombres de las veinte y cuatro víctimas que fueron sacrificadas en la emboscada llamada de los Tres Roures”

“... Estos sacerdotes venerables y seglares honrados, al solo aviso dado por los ayudantes de la plaza de que el general Roten los llamaba á su casa salieron de las suyas, y sin permitirles apersonarse con el gefe de la revelion, fueron conducidos á la Iglesia de Santo Domingo en la noche del 16 quedando escoltados de una numerosa guardia. Antes de amanecer el dia siguiente los obligaron á marchar puestos entre las filas de las bayonetas del regimiento de Canarias ejecutor de tan tremendo asesinato. Para llevar adelante su horrorosa idea, fingieron ser preciso separarles del camino para librarlos de los balazos de los facciosos; (con cuyo nombre eran llamados los defensores de Dios y del Rey) á fin de darse-lo á entender dispararon algunos tiros de fusil los

soldados que se habian adelantado al intento; con este falso supuesto introdujeron las inocentes victimas en un bosque y sin darles tiempo para disponerse á su impensada muerte, sin decirles el porque de su causa, á la seña y voz del caudillo de aquellos malvados que dijo fuego á esos picaros quedaron fusilados...

...el 28 de Diciembre del año 1823... fueron trasladados á la Iglesia nueva de la Cueva de San Ignacio de la ciudad de Manresa. Estuvieron colocados en el coro de la misma hasta concluido el monumento que el Ilre. Ayuntamiento de dicha ciudad, que fueron y serán el modelo de la mas acendrada lealtad á su legitimo soberano, y un ejemplar de constancia y zelo en el culto de la Religión Santa.”

Imprenta de Ignacio Abadal, plaza del Olmo.
Noviembre 1832.

a) Busca al diccionari castellà les paraules següents i copia'n la definició: *personarse*, *escoltar*, *bayoneta*, *faccioso*, *pícaro*, *caudillo*, *acendrado*, *celo*.

b) Descriu amb les teves paraules com es va desenvolupar l'episodi dels Tres Roures que explica aquest document de l'època.

c) En el text hi ha dues referències als reialistes o absolutistes, quines són? (copia-les) Totes dues parlen de dos principis als quals guarden fidelitat, quins?

d) El text és de novembre de 1832, per què creus que s'homenatja les víctimes de 1822?

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

III - INDUSTRIALITZACIÓ I
CONFLICTES DEL SEGLE XIX

Durant el segon terç del segle XIX, la industrialització iniciada a Manresa s'estén pel Bages i les noves fàbriques s'instal·len a les vores dels principals rius de la comarca. També va ser important en aquells anys l'arribada del ferrocarril, el 1859, perquè suposà una revolució en el transport de mercaderies i de persones.

Al mateix temps, l'Estat espanyol inicia la revolució liberal i implanta el capitalisme mentre els absolutistes es declaren en guerra per no perdre el poder i per mantenir el seu model de societat. Els liberals donaven suport a la filla de Ferran VII, Isabel II, i els absolutistes s'alineaven al costat de Carles Maria Isidre, el germà del rei mort, que també es considerava rei perquè una antiga llei no permetia que la corona passés a la descendència femenina. Durant aquest període, els partidaris de Carles –o carlins– van protagonitzar dues guerres civils contra les tropes del govern.

El territori

La implantació de la indústria i l'arribada del ferrocarril són els dos factors que més van modificar el paisatge del Bages al llarg d'aquest període. Cap al 1830 els terrenys aptes per a la instal·lació de fàbriques hidràuliques s'havien esgotat a Manresa, per això els industrials els van buscar al llarg dels rius de la comarca, a prop de nuclis habitats. L'establiment d'indústries a les vores dels cursos d'aigua és el canvi més important de la geografia del Bages del segle XIX perquè suposa una nova percepció del territori i un equilibri diferent en la seva

ocupació que, en part, encara es pot veure avui dia. Neixen els pobles i els barris industrials i la comarca es divideix en dues parts ben diferenciades.

Una d'aquestes parts la formen les valls del Cardener i el Llobregat, on es construeixen fàbriques, barris i pobles que viuen una època de creixement amb la millora de les comunicacions i amb molta immigració procedent de les àrees rurals de la comarca i d'altres llocs de Catalunya. alguns exemples de nous pobles industrials són el Pont de Vilomara, Sant Vicenç de Castellet o Navàs. Es creen nous barris o eixamples fabrils en poblacions com Cardona, Súria, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Manresa i Castellsalé al Cardener, i Balsareny, Sallent, Navarces, Castellsbell i el Vilar i Monistrol de Montserrat al Llobregat.

La segona part la conformen els altiplans amb pobles per on passen rieres amb menys cabal que no permeten una explotació industrial. alguns d'aquests nuclis, com Artés, Avinyó, Santa Maria d'Oló, Santpedor, Moià, Calders, Monistrol de Calders o Sant Fruitós de Bages s'industrialitzaran més tard, tot i que ja tenien activitat artesana tèxtil. La resta de la comarca es va especialitzar més en agricultura.

L'altre canvi fonamental és l'arribada de la via del tren de Barcelona a Saragossa i Madrid. Passava per Castellsbell i el Vilar, Sant Vicenç de Castellet, Manresa, Rajadell i Aguilar de Segarra. Per primera vegada hi ha un mitjà ràpid i fiable de transport amb gran capacitat de càrrega i el Bages passa a formar part del mercat interior espanyol.

La indústria i el tren canvien la demografia del Bages. Fins a mitjan segle XIX, a causa de les guerres carlines, la població s'estanca però es distribueix d'una manera diferent amb la migració des de les zones agrícoles cap a les industrials. Els pobles i barris industrials s'omplen de gent procedent de les masies i dels pobles rurals del Bages, el Berguedà o el Solsonès. El ferrocarril també contribueix a portar immigrants d'indrets més allunyats als pobles nous per on passa. El 1857 es va fer el primer cens oficial o recompte d'habitants que mostra com el Bages havia duplicat la seva població respecte al segle XVIII, amb 58.021 habitants, i representava el 3,5% de la població catalana.

El paisatge agrícola del Bages es va modificar com a conseqüència dels canvis en l'ocupació del territori: van créixer els regadius dels pobles industrials i es van conrear més terres gràcies a la possibilitat de transportar productes en tren.

Fotografia de la dècada de 1910 en la que es veu unes locomotores de via estreta del Ferrocarril Econòmic de Manresa a Berga a l'estació del Nord de Manresa, on s'ajuntaven els dos tipus de via que hi havia al Bages. (Font: Arxiu Comarcal del Bages, secció de fotografia)

L'economia

Com ja s'ha dit, la indústria i el tren protagonitzen l'economia del Bages en aquest període. Les fàbriques de mitjan segle XIX funcionaven amb energia hidràulica, necessitaven un curs d'aigua abundós o amb molt desnivell, construir una presa per desviar l'aigua, un canal per transportar-la i una parcel·la a tocar del riu per construir-la.

A més, s'instal·laven a prop dels pobles per aprofitar la mà d'obra. Fins a mitjan segle XIX l'aigua movia grans rodes hidràuliques de fusta que transmetien l'energia a totes les màquines per mitjà de sistemes de corretges, embarrats i corrons de fusta. A partir de la dècada de 1840 es col·loquen les turbines, unes rodes metàl·liques més petites i eficients que giren sempre a la mateixa velocitat.

L'altra gran innovació fou la precoç arribada del ferrocarril. A partir del Bienni Progressista, l'estat va facilitar la construcció de les vies radials –des de Madrid havien d'arribar a les principals ciutats de la perifèria– i el 1859 ja travessava el Bages la línia de Saragossa a Barcelona. Era una de les primeres vies d'Espanya, tot i que es construïa amb retard a causa de les enormes dificultats tècniques per fer la via de Terrassa a Manresa, en la qual hi havia el pont de secció més gran de l'Europa del moment.

El tren va revolucionar les comunicacions, va reduir molt els temps de viatge i va canviar la visió del món dels bagencs. També va impulsar l'economia comarcal, com ho demostra, per exemple, la construcció, el 1861, de la primera farinera moderna que va fer tancar els antics molins.

La societat i la política

Entre 1833 i 1868 va tenir lloc el regnat d'Isabel II, que representa la implantació del liberalisme a Espanya. Des dels governs liberals, moderats i progressistes es va aplicar una reforma agrària encaminada a augmentar la producció agrícola amb la supressió del feudalisme i la desamortització de propietats eclesiàstiques com el monestir de Sant Benet de Bages.

El període, però, va estar marcat per la resistència armada dels absolutistes a acceptar el liberalisme. A Catalunya es van viure dues guerres civils sanguinàries: la primera guerra Carlina o dels Set Anys, de 1833 a 1839 i la segona o guerra dels Matiners, de 1846 a 1849.

El període 1833-1874 es divideix en quatre etapes segons el tipus de govern i la seva ideologia política:

1. 1833-1854: alternança en el govern entre liberals moderats i progressistes mentre es desenvolupen

Gravat d'època que representa uns carlins tirant al riu Segre el cadàver de Charles d'Espagnac o comte d'Espanya, el seu antic cap que s'havia caracteritzat per la seva crueltat i que havia dirigit alguns episodis bèl·lics al Bages com el setge de Balsareny de febrer de 1839. (Font: litografia de J. Planas, Museu Històric de la Ciutat de Barcelona)

les guerres. La primera guerra Carlina afecta tot Espanya fins al 1839 i la segona, anomenada dels Matiners, només Catalunya entre 1846 i 1849. En totes dues, el front es va situar al nord del Bages, al Berguedà i al Solsonès. Els carlins dominaven les muntanyes i els liberals les ciutats. Les conquestes del Llobregat i del Cardener patiren de valent amb episodis com la presa de Súria pel cap carlí Benet Tristany, el gener de 1837, o el setge de Balsareny pel comte d'Espanya, el febrer de 1839. Mentre, el govern liberal aplicava les principals reformes, com la desamortització de Mendizábal del 1835.

2. 1854-56: Bienni Progressista. El govern accelera les reformes amb la desamortització de Madoz i l'impuls del ferrocarril.
3. 1856-1868: durant el darrer període del regnat d'Isabel II governen els liberals unionistes (liderats per O'Donnell) i els moderats (per Narváez). Els seus governs topen amb una dura oposició que porta a la Revolució de Setembre de 1868 i a l'expulsió de la reina del país.
4. 1868-1874: Sexenni Democràtic. Comença amb la recerca d'un rei que, finalment, serà Amadeu I (de Savoia, Itàlia), que governa entre 1871 i 1873. Llavors es proclama la I República Espanyola, una curta experiència que donarà pas a la restauració de la dinastia borbònica. El 1872 va començar una altra guerra carlina durant la qual hi va haver dues entrades dels carlins a Manresa, el desembre de 1872 i el gener de 1873.

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.1. El territori

Una de les primeres tasques que dugueren a terme els liberals va ser la reforma de l'administració. El 1820 i el 1834 es van crear els partits judicials, una nova divisió de la justícia, i el 1833 també es va fer el mateix amb l'Estat espanyol, que quedà configurat en províncies i municipis, que es correspon pràcticament amb la divisió actual. Les comarques, tot i que no s'aprovaren oficialment fins a la Segona República, ja tenien un antecedent al final del segle XVI i seran una reivindicació permanent del catalanisme.

Pascual Madoz fou un dels polítics més importants de l'Espanya del segle XIX, concretament era un liberal progressista.

Coneixia bé Catalunya i, a més de la tasca de govern, va encarregar una gran obra de geografia que descrivia tots els municipis d'Espanya i que, avui dia, és una de les fonts més importants per a l'estudi d'aquell període. En aquesta descripció d'Artés es pot veure com era un poble del Bages.

TREBALL A FER

EXERCICI 1

A Busca informació i respon aquestes qüestions referides al text d'aquesta mateixa pàgina.

a) Busca al diccionari els termes *feraz*, *arriería*, *paños* i tots els que no entenguis.

b) En quina situació es trobaven, en la dècada de 1840, serveis com les comunicacions, l'ensenyament, la sanitat o l'aigua potable? Creus que eren suficients en relació amb el nombre d'habitants? Quins serveis higiènics o sanitaris hi trobaries a faltar?

c) Pel que fa a la producció, l'agricultura era d'autoconsum o per al mercat? Per què? Si la primera fàbrica amb energia mecànica d'Artés s'instal·la el 1871, com es fabricaven els teixits que cita el text?

d) Creus que era un poble més agrícola o industrial? Per què? Quants impostos ("impuestos" i "contribución") es pagaven de mitjana per persona?

ARTÉS: villa con ayuntamiento de la provincia, audiencia territorial y corregimiento de Barcelona (7 leguas), partido judicial y administración de rentas de Manresa (1 legua y 1/2), diócesis de Vich. SITUADA sobre una eminencia entre los ríos (...) Forman la población (...) 206 CASAS entre las que se distingue el palacio castillo de los antiguos SS., y en él está la cárcel pública, 1 hospital para pobres enfermos transeúntes, de tan escasas rentas, que apenas puede prestarse á los desgraciados, que á él se acogen, mas servicio que el de albergue; 1 escuela de instrucción primaria, pagada de los fondos del común, á la que concurren de 60 á 70 alumnos; y 1 iglesia parroquial bajo la advocación de Santa María, servida por un cura párroco y 2 tenientes, todos de provisión ordinaria: está rodeada la villa trozos y restos de una antigua muralla que denotan haber sido aquella de mas extensión. (...) En el término se encuentran 4 ermitas, y algunas fuentes de delicadas aguas, de las cuales se surte el vecindario: el TERRENO es montuoso excepto por la parte del E., y fecundizado por el riego que proporcionan con abundancia los expresados ríos, á lo que se agrega la esmerada laboriosidad é inteligencia con que se cultiva, es bastante

feraz: tiene parte de bosque muy poblado de pinos y robles con excelentes pastos: los CAMINOS son todos locales y de herradura: PRODUCCION mucho vino y de superior calidad, trigo, legumbres, hortalizas y frutas, poco aceite, y maderas de construcción y combustible; se cría ganado lanar, y el vacuno, caballar y mular necesario para la agricultura y transporte [sic]; hay caza, y abundante pesca en todos los ríos mencionados, los cuales desaguan en el Llobregat dentro del término. La INDUSTRIA consiste en 3 molinos harineros impulsados por las aguas del arroyo Malrubi, la arriería, fabricación de aguardiente, y en los tejidos de algodón y paño ordinario: el COMERCIO está reducido á la exportación de los frutos sobrantes y los productos de las fábricas, y á la importación de los artículos de que carece el pueblo: POBLACIÓN 293 vecinos, 1,279 almas: PRODUCCIÓN 7.750,401 reales. IMPUESTOS 193,760 rs.: CONTRIBUCIÓN 21,463 rs. 30 maravedís.

MADOZ, Pascual: *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid, 1847. Tomo II, pàg. 603.

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.2. L'economia

EXERCICI 2

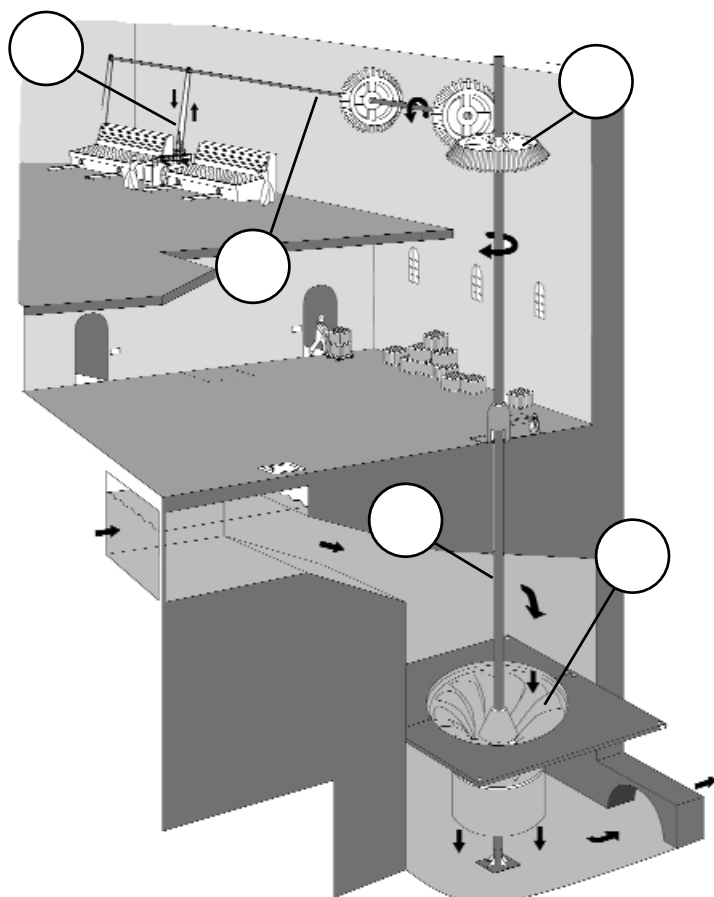
A Observa el dibuix i contesta les preguntes següents:

a) Defineix les principals instal·lacions que podem trobar en una fàbrica de riu: *fàbrica* (1), *resclosa* (2),

canal (3), *turbina* (4), *arbre principal* (5), *engranatges* (6), *embarrats* (7), *corretges* (8).

b) Situa en el dibuix cada un dels noms anteriors.

c) Explica el recorregut i el treball que fa l'aigua.

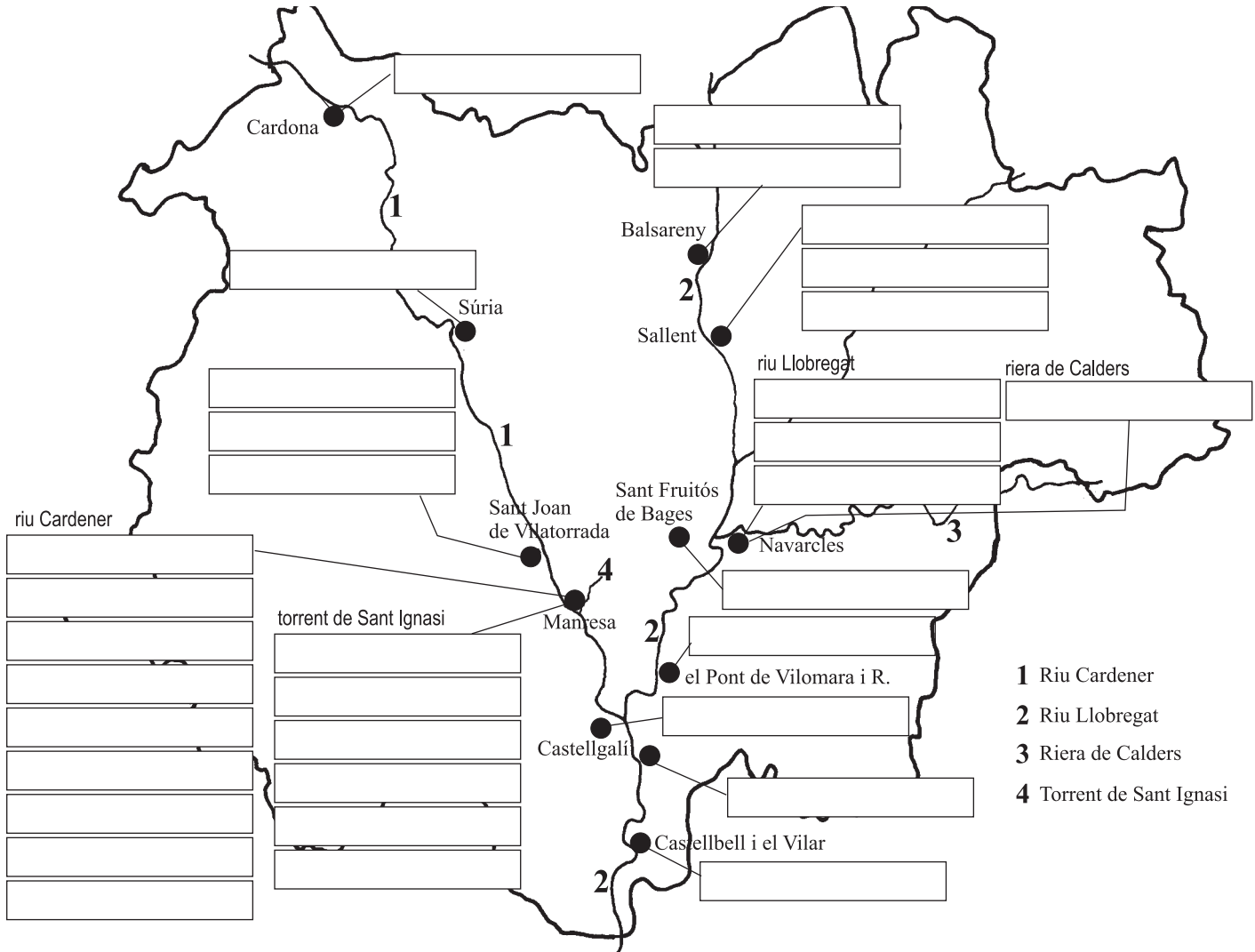
3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.2. L'economia

B Situa en el mapa les principals fàbriques de la primera industrialització a partir de la informació del quadre*.

a) Completa els quadres de la part inferior i digues perquè va ser en aquests pobles on es va produir la primera Revolució Industrial de la comarca?

Quadre 1

CONQUES	NOMBRE DE FÀBRQUES
Riu Llobregat	
Riu Cardener	
Riera de Calders	
Torrent de Sant Ignasi	

* Veure quadre de les fàbriques a l'apartat d'annexos.

Quadre 2

CONQUES	NOMBRE DE FÀBRQUES
Manresa	
El Pont de Vilomara	
Sallent	
Sant Joan de Vilatorrada	
Cardona	
Súria	
Sant Vicenç de Castellet	
Castellgalí	
Navarces	
Castellbell i el Vilar	
Balsareny	
Sant Fruitós de Bages	

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.3. La societat i la política

EXERCICI 3

A Llegeix el text d'aquesta mateixa pàgina i respon les preguntes següents:

- Quin tipus de document és? De quin tema tracta? A qui va dirigit?
- Qui n'és l'autor? Quin any el va escriure? On? Quines circumstàncies polítiques i socials hi havia a Catalunya i a Espanya en aquella època? Relaciona-les amb el text.
- Digues què signifiquen els termes *emporio*, *arredrar*, *preludio*, *lontananza*.
- Com argumenta l'autor la importància de l'arribada del ferrocarril a Manresa?
- En el text es parla de les dificultats de la construcció de la via fèrria, a què es refereix?
- Busca informació sobre la construcció de la xarxa ferroviària a Espanya i digues quins resultats esperaven els constructors de la xarxa ferroviària. Es van complir? Per què?

“Un parabien de Manresa”

“...El genio emprendedor de los catalanes, identificado en el caso que nos ocupa, con la persona de D. José Manuel Planas, concibe el atrevido y gigantesco proyecto de enlazar con una vía férrea la illustre ciudad de los Condes con la capital del antiguo reino de Aragón, y en este vasto plan va embebida la idea de unir por medio de tan inesperada vía, las poblaciones mas importantes que median entre una y otra de las referidas capitales.

A Manresa le cupo la dicha de participar de los incalculables beneficios de este portentoso medio de comunicación, y no menos agradecida que noble y leal, no olvidará jamás los nombres de los que con esta vía férrea, van a convertirla en un emporio de la industria.

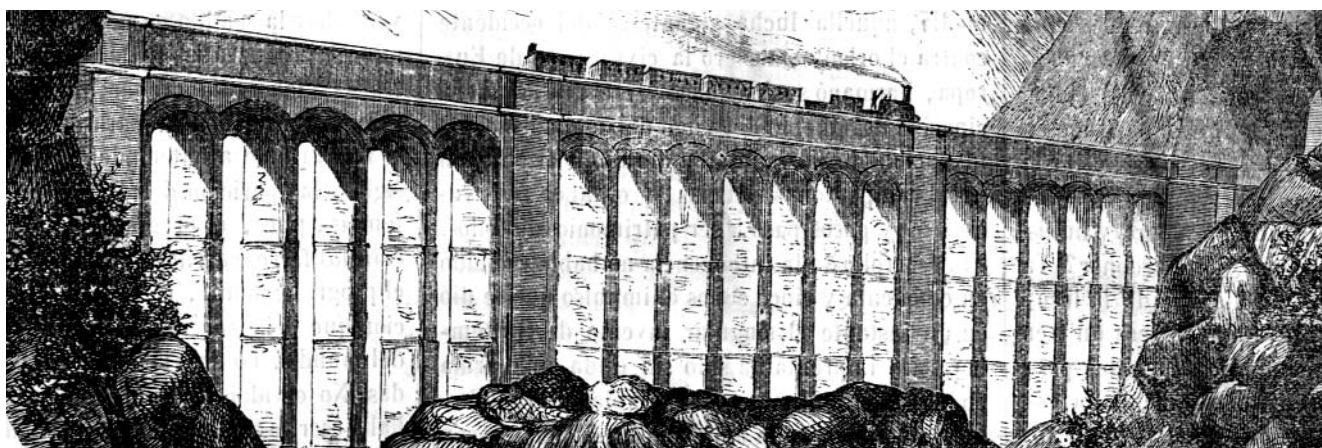
Nada hay grande sin grandes obstáculos que vencer. La respetable extensión de 366 Kilómetros que debe de tener la vía; la naturaleza del terreno,

que en el solo trecho que media de nuestra ciudad á la industriosa villa de Tarrasa, ofrece en compendio todas las dificultades que pueden presentarse en la construcción de esta clase de caminos, debían naturalmente arredrar al más inteligente y atrevido ingeniero... Pero... no se arredra á la presencia de tantos y tan colosales obstáculos.

Pasaron aquellos tiempos en que los adelantos materiales de las naciones eran considerados como un preludio de su ruina moral: en nuestros días ya es incuestionable que si al desarrollo de la inteligencia y moralidad de los individuos de un país no les acompaña el bienestar, la civilización es incompleta; por esto nuestro ilustrado gobierno fomenta y protege el progresivo y armónico adelanto de los elementos civilizadores; por esto la España ve en lontananza un porvenir risueño que se oculta á otros estados, cuyas apariencias son mejores, cuyo fondo es detestable.”

Ramon Herp

La Antorcha Manresana. Periódico semanal de instrucción, recreo, noticias y avisos publicados bajo los auspicios de la Junta de Primera Enseñanza de esta ciudad, núm. 107. 10 de julio de 1859. (Font: Arxiu Comarcal del Bages, hemeroteca)

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.3. La societat i la política

B Dels tipus de territori següents, assenyalala amb una C els que dominaven els carlins, i amb una I els dels liberals o isabelins:

- ☐ Ciutats ☐ Conques fluvials
☐ Planes ☐ Muntanya

a) Situa en el mapa els fets bèl·lics següents, assenyalant-los amb una estrella i posa la data del succés.

FETS	CRONOLOGIA
Presa de Súria	9 de gener de 1837
Atac a Santpedor	20-22 de juny de 1837
Setge de Balsareny	17-18 de febrer de 1839

b) Situa en el mapa les localitats que hi ha a continuació i assenyalala amb color vermell les que van estar sota domini carlí: Manresa, Navarcles, Súria, Santpedor, Sant Fruitós de Bages, Sant Mateu de Bages, Cardona, Calders, Moià, Sallent i Balsareny.

c) El pretendent, o rei, Carles V va viatjar pel front català el juny de 1837 amb un contingent de 8.000 soldats. Les fletxes marquen el recorregut que va fer i els llocs on va dormir. Escribeu les dates a sota de cada localitat:

18 de juny: Solsona

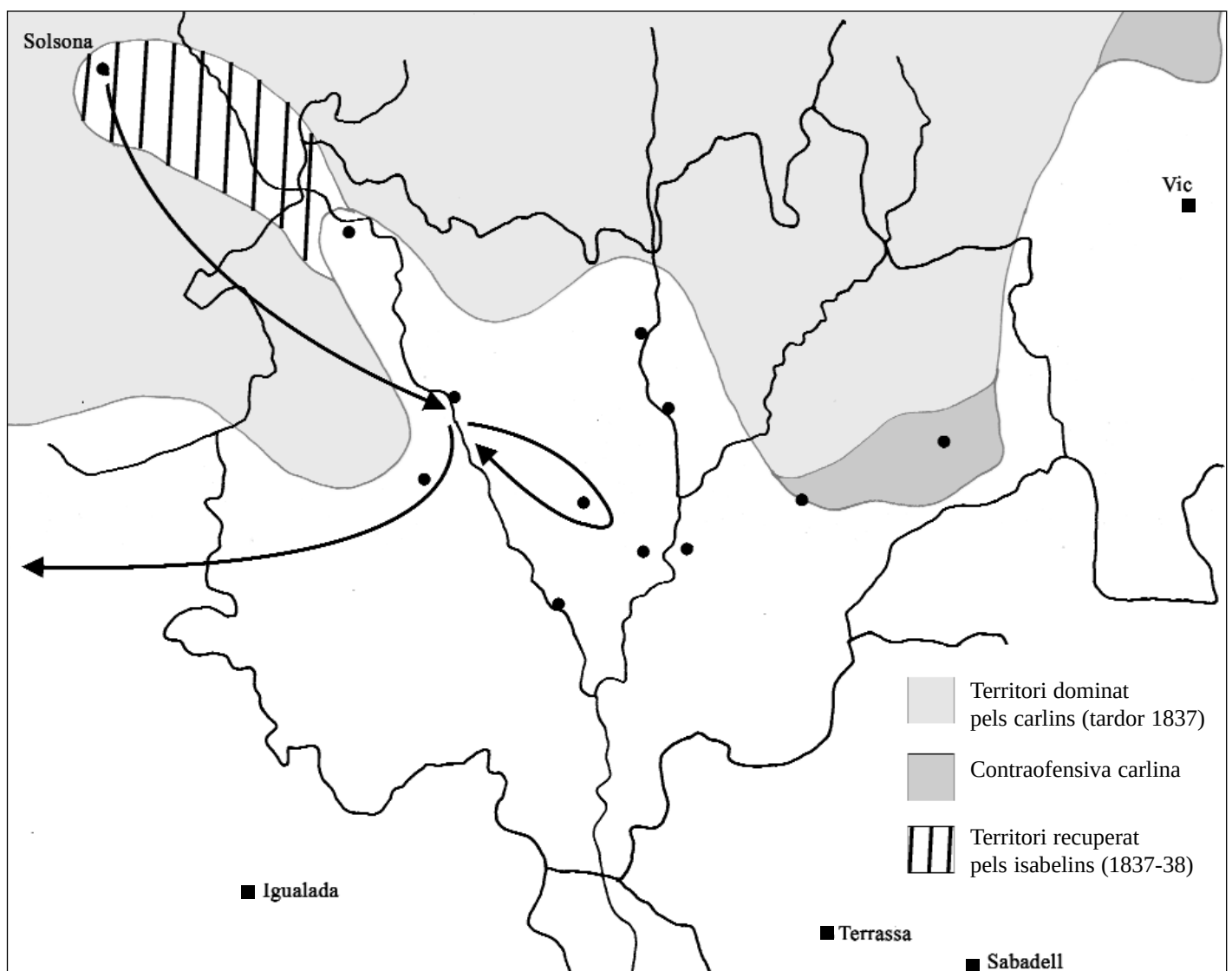
19 de juny: Súria

20 de juny: Santpedor

21 de juny: Sant Fruitós de Bages

22 i 23 de juny: Súria

24 de juny: Sant Mateu de Bages

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.3. La societat i la política

Indústria i conflictes laborals

A mesura que avança la industrialització es produeixen conflictes entre els treballadors i les empreses. El treball és una mercaderia i els salaris podien pujar o baixar depenent del nombre de treballadors disponibles o dels canvis tecnològics que afectaven grups de treballadors. Això és el que va passar a Sallent el 1856. Els teixidors treballaven a casa seva amb telers manuals de fusta i cobraven per peça produïda segons la tarifa pactada. Quan es comencen a instal·lar telers de ferro a les fàbriques amb energia mecànica, s'abaixa el preu de la

peça i els teixidors manuals no poden sobreviure amb el seu salari. Les queixes d'aquests obrers empobrits –en aquest text es dirigeixen al governador civil– són un dels primers episodis del moviment obrer a la comarca del Bages.

Aquesta protesta es produïa en el context de la vaga general de Barcelona, la província més industrialitzada d'Espanya. El govern estava preparant lleis per millorar les condicions de vida i de treball dels obrers industrials i aquests conflictes mostren la difícil situació per la qual passaven els treballadors.

C Llegeix el text que hi ha a continuació. Per entendre'l, observa el significat de les expressions destacades en negreta i busca al diccionari castellà les paraules de l'apartat a)

– **tejedores de volante**: són els teixidors manuals que treballen a casa amb telers de fusta equipats amb llançadores de volant.

– **el tiro de 60 canas**: les peces de roba que fabricaven els teixidors es mesuraven en canes (que equivalien a 1,55 m). El tir és la llargada d'una peça.

– **dueños**: es refereix als amos, que en realitat eren comerciants que donaven fil als teixidors, els compraven la roba i la venien al mercat.

– **de hilo grueso nos hacen trabajar con mediano**: cada vegada es feien teixits més fins amb fils més primers, però es tardava més a fer la peça i, tot i així, els amos pagaven la mateixa tarifa.

a) Paraules per buscar: *perentoria*, *caro*, *mendruco*, *intimar*, *ventura*, *aborrecido*.

“Excmo. Sr.:

“En representació de los **tejedores de volante** de la villa de Sallent, a V.E. respetuosamente exponen: Que se ven en la necesidad de recurrir a la paternal superioridad de V.E. para que se digne hacer más llevadera la miseria en que los recurrentes se encuentran en la actualidad, por la escasez de su salario y por lo tanto insuficiente para la satisfacción de sus más perentorias necesidades.

La clase que representamos se ve privada por la insuficiencia de su jornal, de mantener a sus hijos, y se le parte el corazón cuando no puede acallar sus lamentos.

Obligados a trabajar las piezas con **el tiro de 60 canas** y darnos por ella 28 reales, callábamos y soportábamos en silencio nuestra desgracia. Pero ahora que nuestros **dueños** han creído que estos 28 reales eran demasiado para nosotros, los más padres de familia, vémonos obligados a protestar contra tamaña exigencia, como hasta aquí, se nos consideraba como a cosa. Pero que no pudiendo comer, se nos quiera arrebatar a nosotros y a nuestros caros hijos el mendruco de pan que a nuestra boca llevamos para dar fuerza a nuestros brazos, Excmo. Señor, aunque por desgracia somos poco instruidos, no podemos

consentirlo. Creemos tener derecho a vivir; recorremos, pues, a vuestra superioridad para que no permita dejarnos morir de hambre; estamos en la convicción de que trabajar es un deber: trabajar queremos pues, y si del trabajo hemos de vivir, nada mas pedimos que vivir trabajando.

Excmo. Sr.: como hemos dicho se nos pagaban las piezas a 28 reales, tirando 60 canas sólo podíamos a la semana trabajar una pieza. La tal cantidad era insuficiente para nuestras necesidades. Lo repetimos: íbamos esperando días de mayor ventura, y confiados trabajábamos contentos porque al menos sólo vivíamos muriendo. Hoy, sin embargo, ni esto podemos lograr. Nuestros dueños nos han intimado que debíamos trabajar las piezas por 24 reales, y aun no es bastante su exigencia, sino que **de hilo grueso nos hacen trabajar con mediano** y díganos: ¿Con 20 reales semanales puede, no diré un padre de familia, sino un trabajador soltero vivir? Quiérese, pues, que ni muriendo vivamos. Ya que de todos nos vemos aborrecidos, hemos tenido la feliz idea de recurrir a V.E. para que se digne, si no por nosotros, ser para nuestros hijos a lo menos un protector y segundo padre.

Sallent, 2 de enero de 1856

3.2. LA IMPLANTACIÓ DEL LIBERALISME (1833-1874)

3.2.3. La societat i la política

b) Quin és el problema principal que plantegen els teixidors a l'autoritat? Quines conseqüències comporta per als teixidors i les seves famílies?

c) Què volen dir les expressions següents?

– “La clase que representamos”

– “Como hasta aquí, se nos consideraba como a cosa”

d) Quin era el salari setmanal d'un teixidor de Sallent fins aquell moment? En quant va quedar un cop aplicada la nova tarifa imposada pels amos?

e) En el text es diuen les frases següents: “nada mas pedimos que vivir trabajando, sólo vivíamos muriendo, que ni muriendo vivamos”. Què creus que significa cadascuna? Creus que amb el salari es podia sobreviure? Per què?

f) Si el problema és que amb una nova tecnologia es produïen teixits més barats, com creus que va acabar el conflicte? (Assenyala la resposta correcta)

- ☐ El governador els protegeix i els amos augmenten els salaris.
- ☐ S'imposa el teixit mecànic i els teixidors manuals han de plegar i anar a treballar a les fàbriques.
- ☐ El govern els protegeix amb un subsidi d'atur quan deixen de treballar.

D A partir de la lectura de l'acta municipal i del que has estudiat sobre el Sexenni Revolucionari omple els buits del text següent:

El 18 de _____ de 1868 es va produir una _____ democràtica que es va iniciar amb un aixecament militar a _____ i ràpidament es va estendre per tot Espanya. Va suposar la fi del règim _____ i, després del cop d'estat, el govern va dimitir i la _____ es va exiliar. Amb aquest buit de poder es van formar _____ en moltes localitats. La de Manresa es va reunir el 13 d'octubre després de diverses manifestacions populars a favor de la revolució _____. La Junta, dirigida pel fabricant _____, va destituir l'ajunta-

ment moderat i en va nomenar un de nou amb l'alcalde _____. El mateix dia hi va haver una nova manifestació, es cremà el retrat de la _____ que hi havia a l'Ajuntament i es destruïren les corones reials que hi havia en els escuts dels edificis públics. Un dels acords més importants –de fet, el primer que va prendre– va ser l'expulsió dels Jesuïtes de la Cova i del col·legi de sant Ignasi, amb la qual cosa molts pares burgesos donaren de baixa als seus fills del _____.

(text adaptat de Josep Oliveras, “Manresa al segle XIX”, a *Història del Bages*, vol. I).

Acta municipal del 15 d'octubre de 1868

“En la ciudad de Manresa á quince de octubre de mil ochocientos sesenta y ocho: constituida en la sala de sesiones de la casa consistorial la Junta Revolucionaria de esta ciudad bajo la presidencia de d. Estevan Burés y Soler, se manifestó por este Sr. que á consecuencia de las extraordinarias facultades con que investida esta Junta de resultados del alzamiento Nacional derrocando del trono de España á la ex-reina Isabel y su dinastía había dispuesto destituir al Ayuntamiento presidido por D. Francisco Gallifa y nombrar para que le suceda hasta la elección de otro ayuntamiento a los sujetos siguientes (...), el Sr. presidente de la Junta recibió a don José Vintó el siguiente juramento: declaró bajo palabra de honor aceptar y reconocer el nuevo orden de cosas establecido á consecuencia del último movimiento Nacional en Cádiz. Ofrecéis estar dispuesto a prestarle vuestro leal apoyo y cooperación. Y puesta la mano derecha en el santo Cristo que al efecto estaba presente, contestó afirmativamente. Y habiendo ocupado la presidencia acto seguido el Sr. Vintó exigió igual juramento a cada uno de los individuos presentes.

Con lo que se dio por terminado el acto. Y para que conste lo firma el Sr. Alcalde.”

(Arxiu Comarcal del Bages /
Ajuntament de Manresa)

Amb la Restauració retorna la dinastia borbònica a la corona espanyola, i ho fa amb Alfons XII, fill d'Isabel II. Al llarg d'aquest mig segle Espanya avança cap a la democràcia però, quan la Restauració entra en crisi, cau en la primera dictadura militar del segle XX. El període es divideix en dues etapes que tenen com a frontissa l'any 1898, amb la pèrdua de les darreres colònies. A principi del segle XX Espanya deixa de ser un imperi i la força de moviments com el regeneracionisme, l'obrerisme i el catalanisme fan més democràtica la Restauració.

L'economia del Bages creix, tot i els períodes de crisi. La indústria acaba la conquesta dels rius amb la construcció de les colònies al Bages i al Berguedà, i també és el període dels vapors i de la segona revolució tecnològica, amb l'arribada de la química i l'electricitat. El 1923 el Bages i el Berguedà formen un potent nucli industrial cotoner amb capital a Manresa, i el Llobregat és el riu més explotat del món.

La societat també canvia acceleradament i, al costat dels liberals conservadors, –que són els que mantenen la Restauració– i dels carlins, apareix amb força el moviment obrer, amb sindicats poderosos, i el catalanisme, amb partits que es presenten a les eleccions.

El territori

La població bagenca passa, en tres períodes, de 53.709 habitants el 1860 a 72.031 el 1920 que es desglossen de la manera següent:

- Un creixement del 12% fins al 1890, mentre es creen les colònies, creixen les zones industrials i el conreu de la vinya s'estén per la muntanya bagenca.
- Un estancament fins al 1910 (només creix el 3%), provocat per una crisi industrial i per l'arribada de la fil·loxera.
- Un gran creixement, del 17%, fins a la dècada de 1920 gràcies als efectes positius de la I Guerra Mundial en la nostra economia.

Els canvis més importants en l'ocupació del territori foren l'extensió de la vinya i l'explotació energètica dels rius en forma de colònies industrials. A final de segle, quan la vinya entra en crisi, es produeixen dos fenòmens importants: el desequilibri entre el camp i les zones industrials –que continua avui dia– i el procés de concentració a la ciutat de Manresa, que el 1897 tenia 25.121 habitants i era la quarta ciutat de Catalunya (a molt poca distància de la segona).

Obreres sortint de la feina a la porta de l'antic edifici de la fàbrica Nova de Manresa en una postal dels primers anys del segle XX. (Font: Arxiu Comarcal del Bages, secció de fotografia)

La indústria i la mineria necessiten comunicacions i es construeixen els ferrocarrils miners –el de Manresa a Guardiola de Berguedà el 1885, i el de Manresa a Súria el 1924, que enllaçaven amb la via de Barcelona a Saragossa– i també els de mercaderies i de passatgers –el de Martorell a Manresa, el 1922. Al mateix temps, es completa la xarxa de carreteres que passa per Manresa per anar a Lleida per Calaf; a Vic, per Sant Fruitós de Bages, Artés, Calders i Moià; a Bassella per Súria i Cardona; a Barcelona pel coll de Can Maçana; i a Terrassa pel Pont de Vilomara i Sant Vicenç de Castellet.

El gran canvi en el paisatge agrícola del Bages va ser l'extensió de la vinya pels pendents muntanyosos del Bages fins a llocs tan difícils per treballar o per accedir-hi que, avui dia, es fa difícil de creure.

L'economia

La Restauració és una època de fort creixement econòmic per al Bages en el marc internacional de la Segona Revolució Industrial, caracteritzada per l'arribada del motor d'explosió, l'ús massiu de l'electricitat i la química industrial, que utilitza minerals com a primera matèria. Les sals potàssiques que s'extreuen a Súria, Sallent i Cardona abastiran la fàbrica de sosa càustica que Solvay té a Martorell, i el Bages es convertirà en una de les grans conques mineres de Catalunya.

El ferrocarril d'aquesta empresa s'ajunta amb les línies de Barcelona a Martorell i d'aquí a Igualada i forma la Companyia General dels Ferrocarrils Catalans, que construeix el tram de Martorell a Manresa per unificar les seves línies.

Dibuix publicat a la premsa catalanista que representa l'Assemblea de la Unió Catalanista reunida al saló de plens de l'Ajuntament de Manresa el 1892. (Font: *Il·lustració Catalana*, 1892)

Al seu torn, la indústria s'acaba de desenvolupar, es completa el nucli industrial cotoner format per Manresa, els pobles riberencs i les colònies industrials, i entren en joc factors com el vapor, l'electricitat i les noves indústries. El tèxtil bagenc completa la seva expansió amb el conjunt de colònies fetes a partir de 1875, amb fàbriques de vapor que ja no depenen dels rius –com la Fàbrica Nova de Manresa, una de les més grans d'Espanya– i amb el nou sistema de comunicacions encapçalat pel tren que va des de les mines de Cercs (al Berguedà) fins a Manresa. Poc després del vapor arriba l'electricitat, que primer es produeix a Manresa amb potents màquines de vapor, i més tard amb grans salts d'aigua als rius catalans. En començar el segle XX, les fàbriques també transformen l'energia hidràulica en elèctrica. La química deixa la seva important petjada al Bages amb la fàbrica de pneumàtics Pirelli de Manresa i la Companyia de Carbons Elèctrics de Castellgalí. La important indústria comarcal va viure etapes de crisi, entre les quals cal destacar la de final de segle, que comença amb la gran vaga de 1890 i continua amb les conseqüències de la pèrdua de les colònies espanyoles el 1898, i d'expansió, com la que es va produir gràcies a la neutralitat espanyola en la I Guerra Mundial.

El conreu de la vinya va viure l'expansió més important gràcies a la plaga de la fil·loxera, que va matar les vinyes de França, el principal productor mundial, cosa que va fer pujar molt el preu del vi. Les vinyes es van estendre arreu de la comarca amb la tala dels boscos i la construcció de terrasses als pendents de les muntanyes. Aquest boom es va acabar amb l'arribada a Catalunya de la fil·loxera, que va iniciar una lenta crisi de la vinya al Bages.

La societat i la política

La Restauració és un règim polític pactat entre els liberals per evitar l'assoliment d'una democràcia plena que els pogués fer fora del poder.

Es van formar dos partits polítics, el dels conservadors i el dels liberals, que accedien al poder gairebé per torns amb una democràcia simulada caracteritzada pel caciquisme –la compra de vots– i el frau electoral. No obstant això, al llarg de la Restauració molta gent va prendre consciència dels seus drets polítics i es va agrupar en partits i sindicats que defensaven els interessos obrers, el republicanisme o el catalanisme.

Al Bages es van desenvolupar amb força aquests dos moviments. La difusió del catalanisme durant tota l'etapa va comportar la celebració a Manresa, el 1892, de l'Assemblea de la Unió Catalanista, que va elaborar les Bases per a una Constitució Regional Catalana. La indústria catalana del segle XIX s'havia desenvolupat en base a dos models diferents, el del pla –a Barcelona, el Vallès i les comarques de la costa– i el de la muntanya –a les conques dels rius–, la capital de la qual era Manresa.

Aquí es cobraven salaris més baixos i els obrers semblaven menys combatius, però va esclatar un conflicte importantíssim amb la vaga general de 1890. Després de la repressió encara hi va haver conflictes durs, com la revolta dels burots a Artés el 1917 i les vagues dels vetaires manresans de 1900 a 1910.

La Restauració es divideix en dues etapes:

1. 1875-1898: correspon al regnat d'Alfons XII, mort el 1885, i a la regència de la seva dona, Maria Cristina. L'etapa es va acabar amb la pèrdua de les grans colònies que li quedaven a Espanya, Cuba, Puerto Rico i les Filipines, i només es van conservar les africanes –el protectorat del Marroc, el Sàhara...–, que eren molt menys importants. Aquest fet va provocar una profunda crisi política agreujada per mobilitzacions socials que posaren en dubte el sistema de la Restauració.
2. 1898-1923: Alfons XIII va regnar a partir de 1902 en aquest període de crisi de la Restauració. Mentre la I Guerra Mundial (1914-1918) es convertia en un gran negoci per a l'economia catalana, la conflictivitat entre patrons i obrers va tornar a esclatar.

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.1. El territori

Al llarg del darrer quart del segle XIX es van construir colònies industrials en bons emplaçaments a la vora dels rius però allunyats dels nuclis habitats. Les colònies van suposar una gran transformació per a alguns pobles, que van multiplicar la seva població. La construcció de les línies ferroviàries i la millora de les carreteres de la comarca van per-

metre aquesta difusió de la indústria per tot el territori.

A més, les línies de tren de Manresa a Guardiola de Berguedà i la de Lleida –que passava per les mines de Calaf– servien per transportar el carbó que feia moure les màquines de vapor instal·lades a les fàbriques.

TREBALL A FER

EXERCICI 1

A A partir del mapa que hi ha a continuació i el quadre de les colònies industrials del Bages (document 2 dels annexos), fes les activitats següents:

- Pinta de color blau els rius i de color groc les vies de tren.
- Situa en el mapa les 18 colònies industrials del quadre a partir de les coordenades i posa el nom dels rius que hi ha dibuixats.
- Situa-hi també el nom dels pobles següents: Monistrol de Calders, Calders, Navarcles, Balsareny, Sallent, Manresa, Castellbell i el Vilar, Monistrol de Montserrat, Súria, Callús i Sant Mateu de Bages.
- Escriu en el quadre de les colònies industrials que trobaràs a l'apartat d'annexos el nom del riu que dona energia a cada colònia.

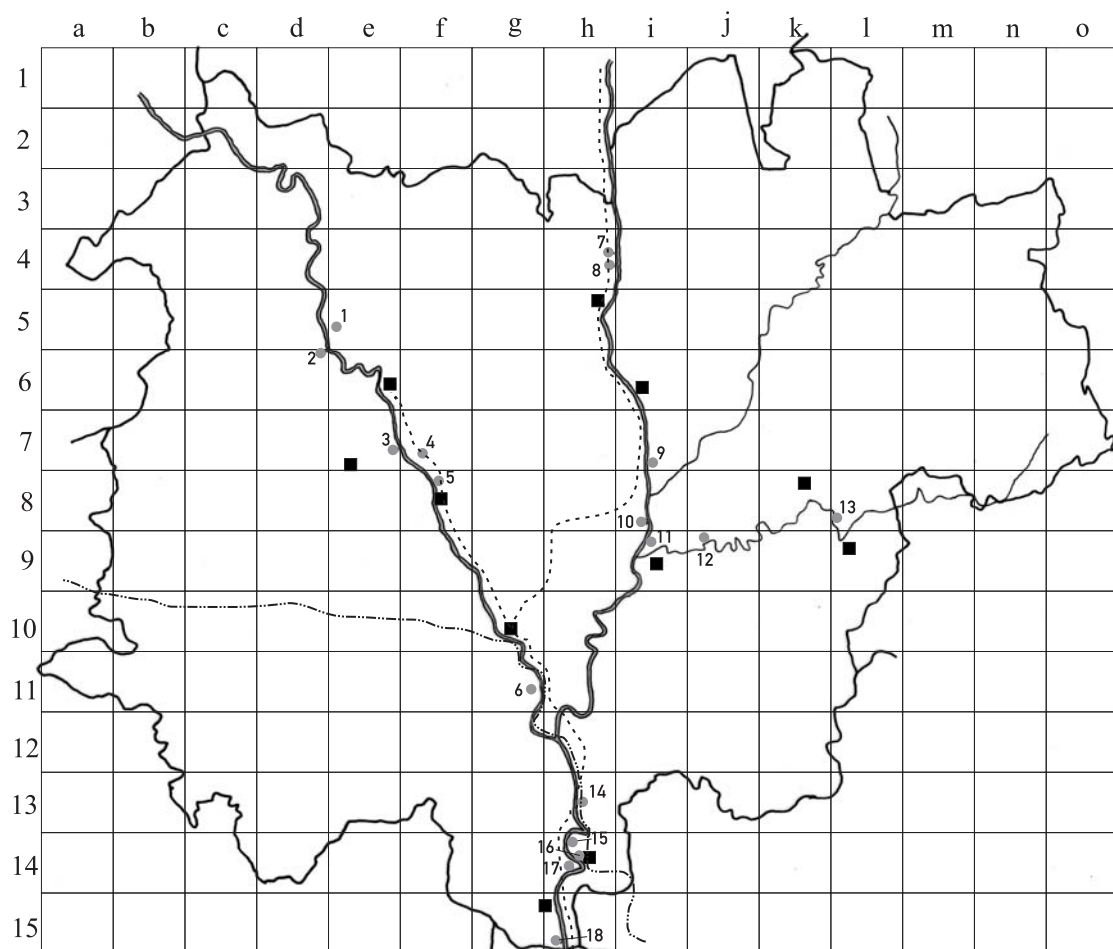
e) Busca i escriu la definició de colònia industrial.

f) A quina activitat industrial es dedicaven majoritàriament les colònies del Bages?

g) De quines parts estava formada una colònia?

h) Per a què servia l'equipament cultural i social de les colònies?

i) Observa, en el quadre de les colònies de l'annex, la columna que indica el seu estat actual i digues: quantes fàbriques funcionen avui dia? En quantes colònies s'aprofiten els habitatges? Segons les respostes, creus que les colònies industrials són un patrimoni viu? Per què?

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.2. L'economia

EXERCICI 2

La vinya la conreaven els rabassaires, que eren uns pagesos que llogaven les vinyes als grans propietaris de terres. Un cop feta la verema, el raïm es con-

vertia ràpidament en vi perquè no es fes malbé i, posteriorment, calia repartir el vi entre els propietaris i els pagesos.

A Observa la imatge i respon les preguntes següents:

La masia de can Ginfrer de Sant Vicenç de Castellet de començament del segle XX. A la de dalt es veu el repartiment del vi entre els rabassaires i el propietari de les terres. Davant la porta d'entrada hi ha el pesador, que era la persona de confiança dels propietaris que s'encarregava de controlar el repartiment amb una petita balança. Els rabassaires han portat el vi en bótes i en garrafes grans. (Font: Suades, Jordi (1996). *Història gràfica de Sant Vicenç de Castellet, 1890-1936*, pàg. 87)

a) Quins recipients s'utilitzaven per al transport del vi? Quants en pots comptar a la imatge? Quin mitjà de transport usaven? Qui és l'únic personatge que duu corbata? Què fa el rabassaire que està assegut damunt d'una bóta per demostrar que el vi és bo?

b) Observa si al voltant del teu poble hi ha restes de feixes abandonades on s'havia conreat vinya o si n'hi ha en explotació actualment. Són terres de fàcil accés? Per què?

d) Actualment, creus que hi ha més o menys vinyes en conreu que al final del segle XIX? En què es nota?

e) Per conrear la vinya calien diverses instal·lacions, que es feien amb la tècnica de pedra seca a la mateixa muntanya: barraques, parets, tines... Fes-ne fotografies o dibuixos i elabora un breu dossier sobre les restes del conreu de la vinya al teu poble.

f) Busca informació sobre la fil·loxera i explica què és i com va afectar les vinyes? Què vol dir rabassa morta? I rabassaire?

B Llegeix el text de la pàgina següent sobre un contracte de parceria i respon les preguntes següents:

a) Quines parts signen el contracte?

b) Un contracte de parceria divideix la collita a parts entre l'amo de la terra i el pagès o cultivador que li lloga. Quina part de la collita es queda cadascun? Fins quan ha de pagar més el cultivador? Quines obligacions té cada part? I quins beneficis?

d) Quin productes es conreaven?

e) Pregunta o busca què volen dir les següents expressions: "a ús i costum de bon pagès", "sempre que faltia algun conreu al estil del país", *fangada*, *tines*, "persones intel·ligents". Quins cultius són els tradicionals del Bages?

f) Com s'acaba el contracte? Segons el pacte número 3, qui fa de mitjancer?

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.2. L'economia

Contracte de parceria signat entre Susanna Llusà i Casajoana i Joan Espinalt i Vilajuana, de Santpedor

En la vila de Sampedor a primer Jané de mil vuit cens vuitanta y nou. Susanna Llussà y Casajuana propietaria vehina de la referida vila, obrant ab consentiment de son marit Jph Sala Espinalt propietari vehi també de la mateixa vila, entrega a cultivar per lo termini de setanta anys a Joan Espinalt y Vilajoana, pages, vehí de la referida vila; una pesa de terra de estensió dos cuarteras y dos cuartans de sembradura poch mes ó menos plantada de viña vella situada en lo mas Llussà...; y las dos parts han convingut ab los pactes següents:

- 1 Lo dit Joan Espinalt y los seus cultivaran dita pesa de terra a us y costum de bon pages, debent anar a son carrech tots los adobs y llevors, y sempre que faltia algun conrreu al estil del país podrà lo propietari fer-lo fer a costas del cultivador cobrant son import a la cullita de la part de fruits pertanyents al cultivador.
- 2 Percibirà lo propietari la quarta part de tots los fruyts que produhirà dita terra menos dels llegums fets a la fangada cas de menarla tota ó part per sembradura; lo gra de espiga y si fes llegums plantats a la llaurada o cabant deuran partirse en la mateixa pesa de terra, no podent lo cultivador portarsen la sua part antes que lo propietari en la casa del mas Llussà habent de vermar en los vuit dias que tindrà obertas las tinas de dit Mas, ab la obligació lo Propietari de avisarlo dos dias antes de obrirlas, habent lo cultivador de avisar antes

de comensar vermar porque lo propietari puguia destinar pesador ya sia a la viña o a la tina pagantli lo Cultivador sis centims de peseta per carga de la sua part y a ajudarli a fer dita operació.

- 3 Pasats los setanta anys contadors desde el dia sobre dit no tindrà més dret lo Cultivador en dita pesa de terra ni a las milloras que hagues fetas no podentsen portar cab arbre dels que si encontrian; los seps seran tres cuartas parts del Cultivador pero si lo propietari vol que quedian al terreno deura pagarli son valor de llenya valorat per dos Personas inteligents de la població nombradas una per part y per un tercer en cas de no avenirse.

- 10 Es pactat entre las dos parts que lo cultivador pagarà al propietari la quantitat de cent setanta pesetes y mentres estiguia en descobert de aquesta quantitat pagarà la tercera part dels fruits en lloch de la quarta part antes dita en la mateixa forma y condicions estipuladas.

Las referidas parts prometen cumplir tot lo previngut en aquest contracte obligant al efecte tots nostres bens presents y veniders ab indemnissació de danys y costas, a cual fi firmen la present escriptura privada per duplicat prometent acatarla com que fos pública essent presents los testimonis que com á tals també la firmen en Sampedor dia sobre dit primer Jané de mil vuit cens vuitanta y nou.

(Llorenç Ferrer, Carme Álvarez, Carme Santmartí i Àngela Güell (1992). *Vinya, fil·loxera, propietat i demografia a la Catalunya central*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, p. 124-127. Text adaptat)

Al llarg del segle XIX, la relació entre els obrers i els patrons s'havia deixat en mans del mercat i no hi havia pràcticament lleis que la reguessin. Com que això de vegades creava situacions d'abusos i una explotació exagerada dels obrers i obreres, el ministre Eduardo Dato va promulgar, el 1900, la primera llei important sobre el treball infantil i femení. Un dels aspectes en què més es notava la falta de regulació era el dels accidents laborals, ja que no quedava clar de qui eren responsabilitat. Les empreses no solien indemnitzar les víctimes i, fins

i tot, les podien culpabilitzar. El 17 de gener de 1902 va explotar la caldera de la màquina de vapor de la fàbrica Jover del Pont de Vilomara, amb el resultat de 12 víctimes mortals (7 dones, entre elles algunes nenes de 12 anys, i 5 homes) i 40 ferits. El mes de setembre, l'Ajuntament de Manresa va fer revisar totes les fàbriques del terme per veure si les instal·lacions complien la legislació i si posaven en perill els treballadors. L'informe que en va sortir revela que hi havia grans contrastos entre les fàbriques.

C Llegeix el text de la pàgina 24 observa la imatge i contesta les preguntes següents:

- a) Busca al diccionari i escriu el significat de *quadra*, *vàlvula* i *caldera*.
- b) Quins són els defectes que l'inspector municipal va trobar a la fàbrica de cal Carné?

c) Quines conseqüències tenia per als treballadors la falta d'higiene i d'aire net dins les fàbriques segons aquest inspector?

d) Una màquina de vapor treballa amb calderes d'aigua bullint capaces de resistir una pressió de fins a 6 o 7 atmosferes, que es regula per mitjà d'unes vàlvules. Si se supera aquesta pressió, la caldera podria

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.2. L'economia

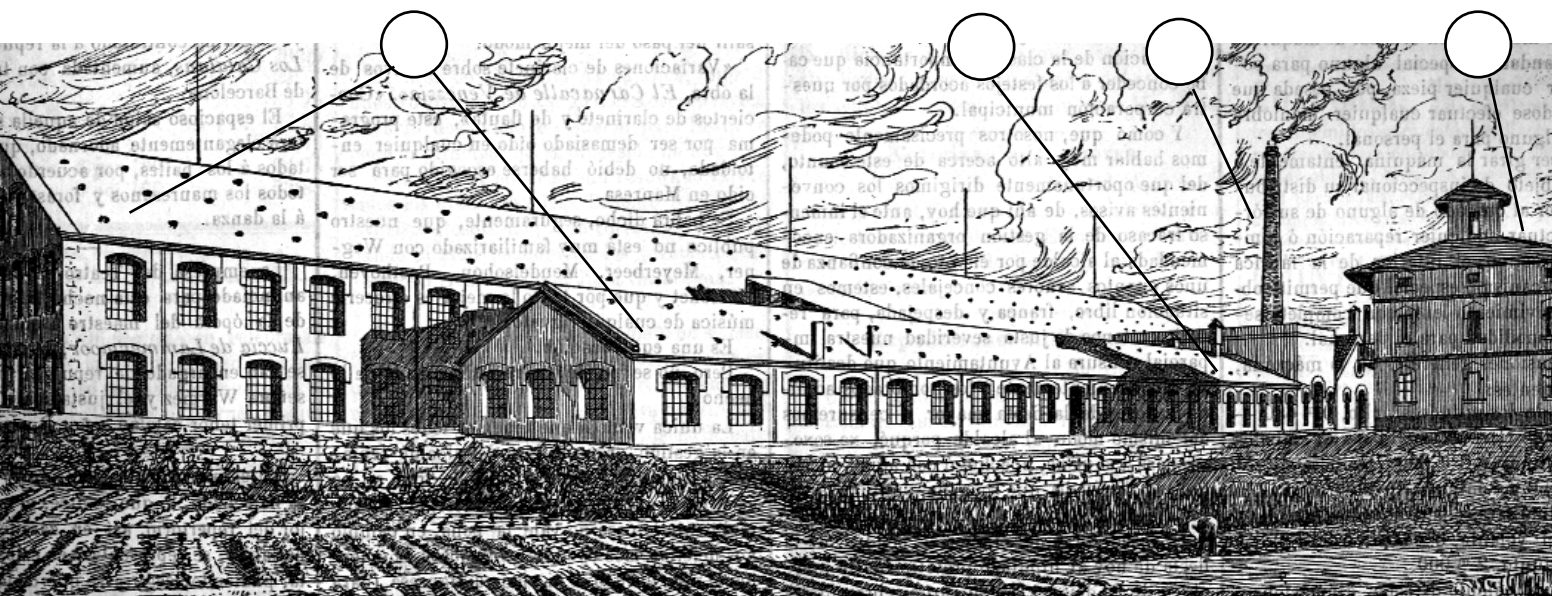

explotar, com va passar a la fàbrica del Pont de Vilomara. Quins defectes va notar l'inspector a les calderes del vapor? Què vol dir que una vàlvula de seguretat està recarregada? A quines "graves consecuencias" creus que es referia l'inspector?

e) Assenyala els elements següents en el dibuix de la fàbrica de Bertrand i Serra: xemeneia (1), sala de la

burra o de la màquina de vapor (2), torre de l'amo i d'oficines (3), naus industrials o quadres (4).

f) Descriu les característiques dels edificis que es veuen a la imatge.

Font: *Diario de Avisos de Manresa*, núm. 201, 30 d'agost de 1896)

Inspección industrial de Manresa. Memoria dictamen a cerca del estado actual de las fábricas instaladas dentro de su término municipal.

Por el inspector Antonio Vega March, Setiembre de 1902, 124 páginas.

Fábrica de tejidos de Isidro Carné y Cía.

...vamos á entrar en el estudio de esta, cuyos defectos son tan notables. (...) Refiriéndonos en primer lugar al conjunto general de la fábrica no podemos negar que causa muy mala impresión el aspecto interior de sus cuadras: en algunas de ellas no solo se tienen las máquinas muy justas y apretadas, como en tantas fábricas de Manresa, sino que se tienen de tal manera aproximadas que es casi imposible transitar por la sala sin peligro... Las trasmisiones entre el aire y la atmósfera se hallan muy enrarecidas. La ventilación es defectuosa y el ambiente imposible; (...) en la fábrica hay sitio para poder desocupar un poco la 1ª sala, que reúne condiciones detestables en sentido higiénico; pero si detestables las reúne esta, mucho peores son las de otra cuadra pequeña adosada á esta la cual, además de estar también completamente llena, no tiene ni una sola abertura de ventilación, ¡ni un solo orificio por donde pueda renovarse el aire! (...)

Como hemos dicho al principio, el aire es tan necesario para el trabajador como la herramienta de trabajo: sin él es imposible hacerlo bien y á gusto y por fin, si esta razón no existiera, existiría siempre la de la higiene, que en esta fabrica se halla descuidada por completo...

La fuerza necesaria la suministran una máquina de vapor de 40 caballos (...) que trabaja bien. Las calderas son dos (...); la 1ª, que solo tiene unos 5 años de servicio, está en bastante buen estado por más de que se le exige un trabajo algo forzado, (...) lo cual constituye un defecto, pero defecto que aumenta al ver que este generador trabaja con las válvulas de seguridad recargadas (...) Esto indica que la necesidad obligaba á apurar más las calderas y no permitiéndolo la válvula, se la recargaba para que lo permitiera. Este es un defecto gravísimo y desde luego pone a esta fábrica en malísimas condiciones. Las calderas salen del taller de construcción ya con sus válvulas reguladas para no resistir más que la presión que la plancha puede prudentemente resistir, de modo que el añadir más peso a la palanca de la válvula es cometer uno de los errores más grandes y de más fatales consecuencias...

(Arxiu Comarcal del Bages / Ajuntament de Manresa)

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.3. La societat i la política

L'abril de 1907 es feien eleccions a diputats que, durant la Restauració eren per circumscripcions, a les quals es presentaven pocs candidats per obtenir un sol escó de diputat.

En aquest cas es presentaven per la circumscripció de Manresa el catalanista manresà Leonci Soler i March, de la Lliga Regionalista, i el dinàstic o oficialista Marqués de Santa Ana.

EXERCICI 3

A Llegeix la introducció i el recull de petits articles del diari *El Pla de Bages* i contesta:

- a) Creus que és un diari imparcial? En què es nota? A quin candidat defensa? En quin partit polític el situaries?
- b) Defineix amb les teves paraules els següents conceptes: *benemèrit patrici*, *democràcia*, *república*, *monarquia*, *aristocràcia*.

c) El text parla de tècniques fraudulentes per aconseguir els vots. Explica quines són i copia el paràgraf on s'expliquen.

d) En començar el segle XX, a la circumscripció de Manresa es va trencar el "torn dinàstic" i altres partits van guanyar escons de diputats. Què és el torn dinàstic? Com funcionava?

Recull d'articles del diari *El Pla de Bages* (Arxiu Comarcal del Bages, hemeroteca)

Amunt els cors:

La voluntat de Catalunya ha sortit de les urnes com una majestuosa protesta.

La personalitat de Catalunya, el jò de la nostra terra, el seu ser la seva eczistència s'ha afermat gloriosa y prepotenta contra'ls qu'intentaven ofegarla en un règim absorbent y centralista, y la protesta contra aquest règim y els seus procediments descapdellats en escenes de sang y de terror, ha estat aclaparadora.

La jornada d'ahir:

Animació

Ja de bon matí s'observá animació extraordinaria vejentse grupos d'electors, que esperaven l'hora per a depositar la seva voluntat a l'urna.

Els candidats

El solidari benemèrit patrici senyor Soler y March, va visitar tots els colègis electorals saludant als interventors y recomanant legalitat en l'elecció.

L'antisolidari senyor Marqués de Santa Ana, víctima dels Fius, Llatjós, Castellá y demès dasauciats, no's va dignar visitar cap colègi ni tan sòls pera saludar als seus interventors.

L'influència den Fius

Aquèst ambició vulgar que per la vara de Alcalde ha posat diferentes vegades la democràcia y la república als pèus de la aristocràcia y la monarquia, aquèst escursó polític social que no sap defensar les candidatures caciquistes sense escupir pels caxals tot el seu verí contra'l candidat contricant que està cent colzes per damunt d'ell en tots els ordres de la vida, ja no te prestigi ni influència entre'ls seus correligionaris republicans.

A Navás

Un venerable patrici, veí d'aquèst poble, fèrm catòlic y valent defensor de Catalunya, anomenat don Francisco Ribas, a pesar de sos 79 anys complerts, ha volgut anar a emitir el seu vòt a favor de don Leònci Soler y March, fent a peu l'esmentada jornada de sis hores, havent sigut rebut ab grans aclamacions y visques a Catalunya.

¡Quin acte tan hermós! ¡Còm deurien avergonyirse els que, a pesar de fer suprèms esforços per quitar el triomf a don Leònci, conquistant la voluntat dels electors y comprant a quatre pobrèts miserables y ignorants, sòls han pogut conseguir un nombre tan ecziguo de vòts, que ni gosèm mencionarlo, mentre que'l nostre candidat n'ha obtingut 182.

*El Pla de Bages, Diari d'avisos, notícies y anuncis
Manresa, dilluns 22 d'abril de 1907, núm.914*

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.3. La societat i la política

Al final del segle XIX el moviment catalanista ja havia agafat volada. Una part d'aquest, agrupat en la Unió Catalanista, mantenia actituds polítiques més aviat conservadores i molt lligades als intel·lectuals i a la cultura, dins d'un moviment cultural europeu anomenat Romanticisme.

El 1892, l'objectiu de la Unió Catalanista era l'establiment d'unes normes que reguessin les relacions entre l'Estat espanyol i Catalunya i, per això, es queixen que els funcionaris de l'Estat destinats

aquí funcionaven com a elements “espanyolitzadors”.

El maig de 1892, la Unió Catalanista va convocar una assemblea dels seus membres a Manresa per discutir les Bases per a una Constitució Regional Catalana, anomenades les Bases de Manresa.

Mentrestant, es constituïen entitats catalanistes com el Centre Excursionista de la Comarca de Bages, que ha arribat fa poc als cent anys.

B Llegeix el text del quadre adjunt i respon les preguntes següents:

- Què era el regionalisme català? I la Unió Catalanista?
- Fes un llistat dels temes que proposen revisar en l'Assemblea. Quin objectiu tenia l'Assemblea de Manresa?
- Al text hi apareixen diversos personatges que van jugar un paper important en l'evolució del catalanisme polític i cultural. Busca informació sobre Àngel Guimerà i Enric Prat de la Riba i digues quin paper van tenir dins el moviment catalanista.

d) Què signifiquen les següents referències històriques: “Covadonga Catalana”, “los nets dels braus que dongueren lo primer crit d'independencia davant de la opressió napoleónica”?

e) Explica què era la Renaixença i quina importància va tenir dins el catalanisme polític.

f) Quina era la llengua oficial a Catalunya al final del segle XIX? Quina era la situació del català? Quina significació donaven a la llengua els catalanistes? Cita una frase del text que parli d'aquests temes.

Unió Catalanista

S'han encarregat dels discursos en defensa del projecte de bases de la constitució regional catalana que ha de discutir-se en la próxima Assamblea de Manresa, los senyors don Joan Permanyer, que analizará las atribuciones que deuen de confiarse al poder central y las que corresponden al poder regional; don Àngel Guimerà, que defenderá la part dogmática de la constitució y la necesidad de que'ls empleats á Catalunya sian catalans; don Ramon Picó y Campamar, que tractará de la significació de la llengua en la vida dels pobles, sostenint la necessitat de que á Catalunya la única llengua oficial sia la catalana... També es probable que intervingan en las discussions defendiendo las esmenas varis joves regionalistas, entre ells los senyors Moliné, Prat de la Riba, M. Roger y Torres y Sampol.

La benvinguda

Aquests dias honrarán nostra ciutat ab sa visita, ab motiu de l'Assamblea de la Unió Catalanista, los representants de nombrosos elements del regionalisme català. Compatricis nostres; germans nostres de nissaga, sentiments y aspiracions; missatgers y campions de la restauració de Catalunya, ells vindrán á la ciutat que figura en las planas de la Historia ab lo títol de Covadonga catalana, á plantar la primera fita que marcará l'entrada del nostre renaixement en la nova vía (...) Nosaltres, los nets dels braus que dongueren lo primer crit d'independencia davant de la opressió napoleónica; nosaltres, en quins pits no pot càbrer la cobardia ni'l servilisme sens declararnos fills borts de nostra rassa, devém reconeixer en los campions de la renaixensa catalana la nostra mateixa sang, y dírloshi ¡aquí també hi ha cors que alenan per la grandesa y esplendor de Catalunya!

Setmanari Català, Any III, núm. 12.
Manresa 24 de mars de 1892.
(Arxiu Comarcal del Bages, hemeroteca)

3.3. LA RESTAURACIÓ (1875-1923) OBRERISME I CATALANISME

3.3.3. La societat i la política

El 1890 va esclatar la gran vaga de Manresa, el conflicte obrer més important de la Catalunya del segle XIX. Els fabricants es van negar a acceptar l'associació dels obrers en sindicats i van fer un tancament patronal per obligar-los a passar gana i, d'aquesta manera, fer que demanessin feina de nou amb salaris baixos. En aquell moment l'Estat estava preparant una nova regulació de les relacions la-

borals que passaran pels jurats mixtos de patrons i obrers dins de les Juntes de Reformes Socials. Un altre dels conflictes oberts era si les dones havien de treballar o no a les fàbriques –aleshores ja eren la immensa majoria– i si això perjudicava els interessos de la classe obrera.

Aquests fragments d'articles de diari de l'època parlen d'aquests temes.

C Llegeix amb atenció el primer text i fes el treball següent:

a) Explica amb les teves paraules quin era el paper que es volia donar a la dona al final del segle XIX.

b) Les fàbriques eren plenes d'obreres i de nens i nenes de 8 a 12 anys, quines són les peticions dels obrers sobre el treball infantil i femení?

c) Què demanen els obrers en el segon paràgraf?

D Llegeix atentament el segon text i contesta les preguntes que et fem a continuació.

a) Busca el significat de les paraules i expressions següents per entendre'l bé: *devengar*, *necio*, *confabulació*, *baladronada*, “*negar el agua y el fuego*” i “*pan y cebolla*”.

b) Quin problema va causar la vaga? Per què feien vaga els obrers de la fàbrica Vintró?

c) Què significa locaut o tancament patronal? Per què creus que el van fer els fabricants del Bages?

d) El text està extret del diari *El Eco Posibilista*. La seva ideologia, és més propera als patrons o als obrers? Per què?

Entonces el hombre no vería invadidas sus funciones peculiares por niños de tierna edad, cuya ocupación es la escuela, ni por mugeres cuya misión consiste en el cuidado de la familia: su salario estaría en proporción con sus necesidades: su trabajo en proporción con sus fuerzas, y las horas del descanso bastantes para dedicarse al recreo, á la instrucción y á los puros goces del hogar.

Asociense, pues, los obreros todos, y si para evitar los males del momento solo tienen las huelgas, para resolver definitivamente su situación tendrán una fuerza poderosa para reclamar del gobierno no solo leyes que repelen la competencia internacional y peninsular, sino otras que pongan remedio á su miseria.

Maurici Fius y Palá.

Fragment del diari *El Eco Posibilista* del 30 de març de 1890 en contra del treball femení. (Arxiu Comarcal del Bages, hemeroteca)

Carácter de la huelga

...El fundamento de la huelga es público; abandonaron el trabajo los operarios de la fábrica de D. Sebastián Vintró, por que no podían subsistir con el producto del jornal que devengaban y negarse aquel a reconocer la representación de obreros que solicitaron entrevistarse con el señor Vintró para llegar a un arreglo.

A esto siguió la confabulación de los patronos, quienes decidieron cerrar sus fábricas, negando en absoluto el agua y el fuego al elemento trabajador.

Hasta hoy, la población fabril de Manresa, a pesar de que la industria algo donera atraviesa un periodo de relativo bienestar, no ha sido más que una manada de esclavos al servicio de los fabricantes, y estos, en su necio orgullo, han creído que todavía vivíamos en los buenos tiempos de los señores feudales, sin tener en cuenta que ellos, los fabricantes de hoy, son descendientes de aquellos modestos industriales a los que treinta años atrás no les importaba vestir la honrada blusa del obrero.

Los obreros de hoy distan mucho de los obreros del pasado; todo tiende a perfeccionarse, y ellos también se perfeccionan, que es lo que no quieren comprender los señores fabricantes de esta ciudad acostumbrados a practicar aquella baladronada de que el trabajador con pan y cebolla tiene bastante.

No, señores fabricantes; es muy bonito que ustedes sepan aprovechar las circunstancias para acumular abundantes fortunas, como es muy justo que al operario se le dé lo que gane, y puesto que la ley es igual para todos, no pueden ustedes negarles el derecho de asociación para representarse en todos los actos de la vida.

La huelga obedece al orden económico y con mayor intensidad afecta a la dignidad del obrero, provocada por el insensato orgullo de los fabricantes de Manresa.

Fragment del diari *El Eco Posibilista* del 30 de març de 1890 (text adaptat). (Arxiu Comarcal del Bages, hemeroteca)

DOCUMENT 1

Principals fàbriques al Bages fins a 1870

ANY	MUNICIPI	NOM DE LA FÀBRICA	CONCA	ENCARA EXISTEIXEN?
1801	Manresa	Pablo Serrano	Torrent de Sant Ignasi	No
1803	Manresa	Fàbrica de les Fontetes	Torrent de Sant Ignasi	No
1804	Manresa	Els Comtals	Riu Cardener	Sí
1804	Manresa	Fàbrica del Pont de fusta	Riu Cardener	No
1805	Navarces	Molí d'en Serra	Riera de Calders	Sí
1806	Manresa	Fàbrica Cots	Riu Cardener	No
1806	Sallent	Vella	Riu Llobregat	Sí (cremada)
1808	Cardona	Casas i Vidal	Riu Cardener	Sí
1815	Sallent	Fàbrica de Cal Torres	Riu Llobregat	Sí
1816	Castellgalí	Can Carné	Riu Cardener	Sí
1818	Manresa	Fàbrica del Salt dels Gossos	Torrent de Sant Ignasi	No
1818	Navarces	Fàbrica del Riu	Riu Llobregat	Sí
1818	Manresa	Fàbrica Argullol (Tints Baltiérrez)	Torrent de Sant Ignasi	No
1825	Navarces	Fàbrica del Pont	Riu Llobregat	Sí
1828	Sant Vicenç de Castellet	Balet	Riu Llobregat	Sí
1828	Manresa	Pau Miralda i Cia. (Els Panyos)	Riu Cardener	Sí
1833	Sallent	Fàbrica de Cal Sala	Riu Llobregat	Sí
1834	Manresa	Fàbrica Arenys	Torrent de Sant Ignasi	No
1841	Balsareny	Fàbrica Vinyes	Riu Llobregat	Sí
1841	El Pont de Vilomara	Jover i Regordosa	Riu Llobregat	Sí
1844	Manresa	Fàbrica de les Roques de Sant Pau	Riu Cardener	No
1851	Balsareny	Vilafruns	Riu Llobregat	Sí
1853	Súria	Vella (Moncunill)	Riu Cardener	No
1855	Sant Fruitós de Bages	Sant Benet	Riu Llobregat	Sí (només una nau)
1855	Sant Joan de Vilatorrada	Borràs	Riu Cardener	Sí
1859	Manresa	Fàbrica Blanca	Riu Cardener	Sí
1859	Manresa	Fàbrica del Pont Vell	Riu Cardener	No
1860	Sant Joan de Vilatorrada	Cal Gallifa	Riu Cardener	Sí
1860	Sant Joan de Vilatorrada	Burés	Riu Cardener	Sí
1861	Manresa	Farinera "La Florinda"	Riu Cardener	Sí
1861	Castellbell i el Vilar	La Bauma	Riu Llobregat	Sí
1862	Manresa	Fàbrica del Salt (L'Aranya)	Torrent de Sant Ignasi	Sí
1864	Manresa	Fàbrica Vermella	Riu Cardener	Sí
1865	Navarces	Colònia Galobart	Riu Llobregat	Sí